

Osallistava pedagogiikka jakaa vallan ja vastuun

Perunka Sirpa, Happo Iris

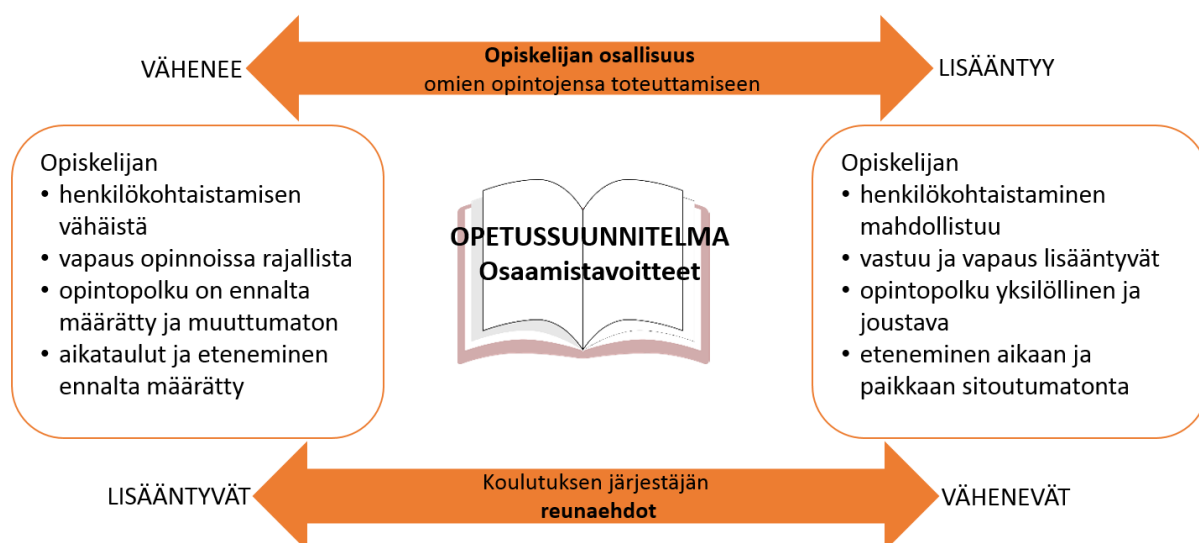
19.1.2018 ::

Osallistavassa osaamisperusteisessa opiskelussa on kyse siitä, miten valta jakaantuu opiskelijan ja opettajan kesken. Kuinka paljon opettaja on valmis jakamaan hänelle kuuluvaa pedagogista valtaansa opiskelijoiden kanssa? Pyrkiikö hän pidättämään vallan oppimisprosessin kulusta itsellään (tietoisesti tai tiedostamattaan) vai tukeeko hän opiskelijan kasvua autonomiseksi oman yksilöllisen opintopolkunsa kulkijaksi? Me kaikki sitoudumme parhaiten sellaisiin asioihin, joihin voimme vaikuttaa ja joiden suhteen voimme itse tehdä valintoja. Näin toimii myös opiskelija.

Osallistava pedagogiikka lisää opiskelijan osallisuutta

Osallistavan pedagogiikan keskeisiä periaatteita ovat osallisuus, vastuu ja vapaus (ks. [1]). Opiskelijan osallisuuden toteutumiseen liittyy kiinteästi vastuun ottaminen omasta ammatillisesta kasvusta, ja se vaatii rinnalleen vapautta. Vapaus osallistavassa pedagogiikassa tulee näkyväksi esimerkiksi opiskelijan yksilöllisen opintopolun suunnitteluna ja mahdollisuutena valita itselleen sopivat osaamisen hankkimisen ja osoittamisen muodot ja ajankohdat.

Koulutuksen järjestäjä asettaa opiskelulle tiettyjä reunaehtoja, ja opettaja käyttää valtaa näiden reunaehtoien toimeenpanossa. Lopulta kuitenkin opiskelija päättää, miten hän näiden reunaehtoien sisällä sitoutuu opiskeluun ja itsensä kehittämiseen. Osa koulutuksen järjestäjän reunaehdoista on sellaisia, jotka sitovat kaikkia toimijoita, kuten esimerkiksi tutkinnon perusteet ja opetussuunnitelma. Osa on kuitenkin sellaisia, joiden toteutumisesta voidaan yhdessä sopia, kuten esimerkiksi aikataulut, oppimisympäristöt ja osaamisen hankkimisen ja osoittamisen tavat. Opettajalla on mahdollisuus yksin päättää monien näiden koulutuksen reunaehtoien toimeenpanosta, mutta hän voi ottaa myös opiskelijat mukaan yhteiseen suunnitteluun. Opiskelija sitoutuu opinnoissaan parhaiten sellaisiin asioihin, joihin hän voi itse vaikuttaa ja joista hän voi itse päättää. (Kuvio 1.)

KUVIO 1. Opiskelijan osallisuus omien opintojensa suunnitteluun ja toteutukseen

Osallistavan pedagogiikan keskeinen tavoite on opettaa ja ohjata niin, että opiskelijalla on aito vapaus oppia ja kehittyä [2] [3]. Opettaja ohjaa opiskelijaa hänen itsensä asettamien tavoitteiden mukaisesti, ja ohjaa opiskelijaa valitsemaan hänen oppimiselleen parhaan tavan ja oppimisen ympäristön. Opettaja on osallisuuden mahdollistaja. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että opettaja ohjaa opiskelijoita a) ymmärtämään osaamistavoitteissa vaaditun osaamisen, b) arvioimaan omaa osaamistaan ja c) tekemään henkilökohtaisen opintosuunnitelman oman osaamisensa hankkimiseksi ja osoittamiseksi. Osallistavassa osaamisperusteisessa opiskelussa on keskeisesti kyse siitä, kuinka paljon opettajat ovat valmiita jakamaan heille kuuluvaa valtaa opiskelijoiden kanssa, ja minkälaisia mahdollisuuksia koulutuksen järjestäjä vastaavasti antaa opettajille. Jotta opiskelijan osallisuus voi toteutua, opettajalla tulee olla tahto osallistaa opiskelijoita ja hänellä pitää olla osallisuutta edistävät toimintatavat. Koulutuksen järjestäjän tulee puolestaan mahdollistaa niiden käyttäminen.

Osallisuus osana osaamisperusteista opiskelua

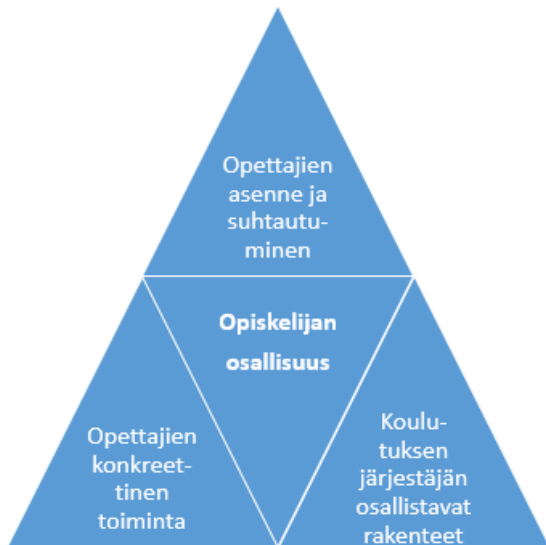
Osaamisperusteiseen opiskeluun liittyy kiinteästi *henkilökohtaistaminen*, *työelämälähtöisyys* sekä *aikaan ja paikkaan sitoutumattomuus* (ks. [4] [5]). Näiden kaikkien periaatteiden toteutuminen edellyttää opiskelijan osallisuuden varmistamista koko opintojen ajan.

Henkilökohtaistamisella tarkoitamme tässä pragmaattista toimintaa, jossa opiskelijan kanssa yhdessä sovitaan, miten hän tunnistaa, hankkii ja osoittaa osaamistavoitteiden mukaisen osaamisensa (ks. [6]). *Työelämälähtöisyys* tarkoittaa työelämästä lähteviä osaamisvaatimuksia ja oppimisympäristöjä sekä osaamisen kehittämistä ja osoittamista työelämässä autenttisessa ympäristössä. Ammatillisen koulutuksen osaamistavoitteiden perustana ovat työelämän koulutus kontekstien osaamisvaatimukset, ja näin ollen ne edellyttävät myös sellaista osaamista, jota ei voi hankkia irrallaan työelämästä ja sen vaatimuksista. *Aikaan ja paikkaan sitoutumattomuus* osaamisperusteisuuden periaatteena tarkoittaa osallisuuden näkökulmasta sitä, että osaamisen hankkimista ja osoittamista ei sidota aikaan eikä tiettyyn tuntimäärään, vaan tarkastellaan aina pelkästään osaamista.

Osallistavassa osaamisperusteisessa opiskelussa näiden periaatteiden toteutuminen merkitsee yksilöllisten ja joustavien opintopolkujen toteutumista mahdollisimman laajasti. Opiskelijalle ei näin ollen tarjota valmiita aikatauluja ja oppimisen polkuja tai oppimistehtäviä, mitkä sitovat hänet etenemään koulutuksen järjestäjän aikataulun tai mukaan henkilökohtaisen suunnitelman sijaan. [7] Opiskelija voi suunnitella opiskelunsa joustavasti toteutumaan esimerkiksi työelämälähtöisissä ympäristöissä tai vaihtoehtoisesti strukturoidussa oppimisympäristöissä tai itsenäisenä opiskeluna. Osaamisen hankkiminen ja osoittaminen eivät ole koulutuksen järjestäjän ja opettajan valmiiksi suunnittelemissa kokonaisuuksissa. Opiskeluun tarvittava aika, paikka sekä itse opiskelu tapahtuvat opiskelijan itsensä suunnittelemina ja toteuttamina.

Opiskelijan osallisuuden mahdollistaminen

Opiskelijan osallisuuden lisääntymisen myötä opiskelijan toimintamahdollisuudet lisääntyvät (ks. [8]). Opiskelijan osallisuuden toteutumiseen oppilaitoksessa vaikuttavat opettajan asenne ja suhtautuminen opiskelijan osallisuuteen, opettajan konkreettinen toiminta ja koulutuksen järjestäjän toimintaedellytysten luominen. Nämä kaikki voivat toteutua myös toisistaan irrallaan, mutta opiskelijan aito osallisuus voi toteutua ainoastaan silloin, kun kaikki nämä yhdessä edistävät osallisuutta ja antavat siihen mahdollisuuden. Yksittäisenä toimintana opettajalla voi esimerkiksi olla myönteinen suhtautuminen opiskelijan osallisuuden edistämiseen, mutta hän ei konkreettisesti toimi osallisuutta edistäen tai koulutuksen järjestäjän tai työyhteisön toimintatavat eivät mahdollista opettajan osallisuutta edistävää toimintaa. (Kuvio 2.)

KUVIO 2. Opiskelijan osallisuuden mahdollistajat

Opettaja voi tarkastella omaa suhtautumistaan ja asennettaan opiskelijoiden vaikuttamismahdollisuuksiin pohtimalla, onko hän valmis kuuntelemaan opiskelijoita ja heidän ehdotuksiaan. Hän voi myös pohtia, kannustaako hän opiskelijoita ilmaisemaan ajatuksiaan ja onko hän valmis omassa toiminnassaan ottamaan huomioon opiskelijoiden näkökulmat, toiveet ja ehdotukset heidän opintoihinsa liittyen ja jakamaan perinteisesti opettajalle kuulunutta valtaa opiskelijoiden kanssa. (Ks. [81].)

Tahto ja myönteinen asenne osallisuuden edistämiseen ei kuitenkaan vielä lisää opiskelijoiden aitoa osallisuutta. Opettajan tulee myös toimia niin, että kuuleminen ja mielipiteiden ilmaiseminen mahdollistuvat. Päätöksentekoprosessissa opiskelijoilla tulee olla vaikutusmahdollisuuksia ja opettajan tulee ottaa opiskelijat aidosti mukaan tekemään yhteisiä sopimuksia ja jakamaan valtaa ja vastuuta opintojen toteutukseen liittyvistä päätöksistä. (Ks. [81].)

Opettajan osallistava pedagogiikka ei toteudu, elleivät koulutuksen järjestäjän ja työyhteisön toimintaperiaatteet anna siihen tilaa ja mahdollisuutta. Yksittäinen opettaja voi tällöin osallistaa opiskelijoita ainoastaan omaan opetukseensa ja ohjaukseensa liittyviin opintokokonaisuuksiin. Näin opiskelijan yksilöllinen opintopolku toteutuu vain tietyllä osalla hänen opintojaan, ei koko opintojen ajan toteutuvana toimintaperiaatteena. (Ks. [81].)

Lopuksi

Koulutuksen tarkoituksena on opiskelijan osaamisen kehittyminen. Osaamistavoitteet ovat koulutuksen reunaehto, ja niiden saavuttamiseksi tulisi opiskelijalla olla monia, juuri hänelle sopivia polkuja ja mahdollisuuksia. Parhaimmillaan osallisuus omien opintojen suunnitteluun ja toteutukseen mahdollistaa opiskelijalle kokemuksen oman ammatillisen kasvuprosessin omistamisesta. Opiskelijan osallisuus kuitenkin voi toteutua vain, jos opettajat ja koulutuksen järjestäjä antavat siihen mahdollisuuden. Näin valta ja vastuu jakautuvat osaamisen kehittymisen kannalta tarkoituksenmukaisesti.

"Tietä käyden tien on vanki, vapaa on vain umpihanki."

- Aaro Hellaakoski

Lähteet

1. [^Stenlund, A. 2011. Osallistava pedagogiikka ja opintoihin kiinnittyminen. Tampereen ammattikorkeakoulu. Tampereen ammatillinen opettajakorkeakoulu. Hakupäivä 3.11.2017. <http://www.campusconexus.fi/Portals/conexus/dokumentit...>](#)
2. [^Hooks, B. 2007. Vapauttava kasvat. Kansanvalistusseura, Helsinki.](#)
3. [^Simmons, N., Barnard, M. & Fennema, W. 2011. Participatory Pedagogy: A Compass for Transformative Learning? Collected Essays on Learning and Teaching 4, 88–94. Hakupäivä 3.11.2017. <http://celt.uwindsor.ca/ojs/leddy/index.php/CELT/article/view/3278/2657>](#)
4. [^Arene ry. 2007. Ammattikorkeakoulut Bolognan tiellä. Ammattikorkeakoulujen osallistuminen eurooppalaiseen korkeakoulutusalueeseen. Projektin loppuraportti. Arene ry, Helsinki. Hakupäivä 3.11.2017. <http://www.karelia.fi/ects/materiaali...>](#)
5. [^Opetushallitus. 2015. Osaamisperusteisuus todeksi – askelmerkkejä koulutuksen järjestäjille TUTKE 2 -toimeenpanon tukimateriaali. Oppaat ja käsikirjat 9. Opetushallitus, Helsinki. Hakupäivä 3.11.2017. <http://www.oph.fi/download...>](#)
6. [^Haltia, P. & Jaakkola, R. 2009. Tunnetta ja osaamisen tunnustamista. Teoksessa P. Haltia & R. Jaakkola \(toim.\) Osaaminen esiin. Näkökulmia tunnustamiseen ja tunnustamiseen. HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu. Puheenvuoroja 5. Helsinki: Edita. Hakupäivä 9.11.2017. <http://www.haaga-helia.fi/sites/default/files/Kuvat-ja-liitteet/Palvelut...>](#)
7. [^Happo, I., & Perunka, S. 2016. Miten sinä haluaisit osaamisesi osoittaa? Henkilökohtaistetun opintopolun toteutuminen Ammatillisen opettajakorkeakoulun opetusharjoittelussa Oulun ammattikorkeakoulussa. Ammatikasvatuksen aikauskirja 18 \(2\), 54–72.](#)
8. [^abcdShier, H. 2001. Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. Children & Society 15, 107–117. Hakupäivä 9.11.2017. \[http://ipkl.gu.se/digitalAssets/1429/1429848_shier2001.pdf\]\(http://ipkl.gu.se/digitalAssets/1429/1429848_shier2001.pdf\)](#)

Metatiedot

Nimeke: Osallistava pedagogiikka jakaa vallan ja vastuun

Tekijä: Perunka Sirpa; Happo Iiris

Aihe, asiasanat: henkilökohtaistaminen, osallistaminen, osallisuus, pedagogiikka

Tiivistelmä: Artikkelissa tarkastellaan osallistavan pedagogiikan näkökulmia opiskelussa. Pohdinnassa luodaan katsaus meneillään olevan fenomenografisen tutkimuksen viitekehykseen, jossa selvitetään opiskelijoiden käsityksiä oman osallisuuden toteutumisesta osaamisperusteisessa opettajakoulutuksessa.

Keskeiset opiskelijan osallisuuden mahdollistajat oppilaitoksissa ovat opettajien asenne ja suhtautuminen opiskelijan osallisuuteen, opettajien konkreettinen toiminta ja koulutuksen järjestäjän osallistavat rakenteet. Opiskelijan aito osallisuus voi toteutua ainoastaan silloin, kun kaikki nämä yhdessä edistävät osallisuutta ja antavat siihen mahdollisuuden.

Osallistavassa osaamisperusteisessa opiskelussa on kyse siitä, miten pedagoginen valta ja vastuu jakaantuvat opiskelijan ja opettajan kesken, ja miten henkilökohtaistaminen mahdollistuu opintojen aikana. Opiskelijan osallisuuden edistämisen myötä hänen toimintamahdollisuutensa lisääntyvät ja hänellä on mahdollisuus olla aktiivinen oman opintopolkunsuunnittelija ja toteuttaja.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2018-01-19

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe201801101177>

Kieli: suomi

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: Julkaisu on tekijänoikeussäännösten alainen. Teosta voi lukea ja tulostaa henkilökohtaista käyttöä varten. Käyttö kaupallisiin tarkoituksiin on kielletty.

Näin viittaat tähän julkaisuun

Perunka, S. & Hoppo, I. 2018. Osallistava pedagogiikka jakaa vallan ja vastuun. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 1. Hakupäivä 19.1.2018. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe201801101177>.